

INBRENG UNIE VAN WATERSCHAPPEN VOOR GESPREK OVER HET STIKSTOF- DOSSIER ONDER LEIDING VAN DE HEER JOHAN REMKES OP 22 AUGUSTUS 2022

INTRODUCTIE

De grenzen bereikt

Nederland is een klein en dichtbevolkt land met grote ambities, die voor een belangrijk deel neerslaan in de fysieke leefomgeving. De grenzen van de fysieke leefomgeving zijn echter op tal van terreinen bereikt. De klimaatverandering maakt dat extra zichtbaar, ook binnen de wereld van het water. Neem bijvoorbeeld deze vierde droge zomer in vijf jaar tijd, met alle problemen van dien voor onder andere de natuur en de boeren.

Durven om ingrijpende keuzes te maken

Het aanpakken van de achteruitgang van de natuur en daarmee ook de waterkwaliteit, de beschikbaarheid van (zoet) water en de waterveiligheidsvraagstukken door klimaatverandering dulden geen verder uitstel meer. De tijd van pleisters plakken is voorbij. We moeten deze problemen nu aanpakken en met elkaar verbinden om tot robuuste oplossingen te komen. Dit betekent dat we in Nederland dus nu ingrijpende en vaak ook pijnlijke ruimtelijke keuzes moeten en ook durven maken.

WAAR STAAN DE WATERSCHAPPEN VOOR?

Als waterkwaliteitsbeheerder luiden we de alarmklok: in de huidige stikstofplannen moeten we een volgende crisis, over waterkwaliteit, zien te voorkomen. De actualiteit van deze extreem droge zomer laat daarnaast zien dat we in de zogeheten grote verbouwing van Nederland ook oplossingen moeten doorvoeren om water beter vast te houden.

- Als waterschappen zijn wij verantwoordelijk voor een goed beheer van water en bodem voor onze natuur, onze inwoners, onze boeren en onze bedrijven. En niet alleen voor nu, maar ook voor toekomstige generaties. Daarom moeten water en bodem – zoals ook is afgesproken in het coalitieakkoord – weer sturend worden bij het maken van ruimtelijke keuzes. De klimaatverandering laat ons ook geen andere keuze. Hiermee blijft Nederland ook de komende honderden jaren een land waar waterveilig gewoond en gewerkt kan worden met een goede waterkwaliteit en waar de gevolgen van de klimaatverandering kunnen worden opgevangen.
- Natuur en stikstof is één van de onderwerpen waar Nederland tegen de fysieke grenzen is aangelopen. Het stikstofdossier is pas politiek urgent geworden door een gerechtelijke uitspraak en stokkende vergunningverlening. Ditzelfde dreigt ook met de Europese

Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water (KRW), die Nederland verplicht om in 2027 de waterkwaliteit op orde te hebben. Waterschappen werken hard aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Ook wij willen voorkomen dat waterkwaliteit het volgende stikstofdossier wordt. Daarbij hebben we andere overheden nodig om dit voor elkaar te krijgen.

- Waterschappen zijn blij dat in het coalitieakkoord is afgesproken om in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) het natuur- en stikstofdossier in samenhang met de Europese doelstellingen voor klimaat en waterkwaliteit op te lossen. Ook in de beleidsbrief NPLG van het kabinet wordt waterkwaliteit in één adem genoemd met stikstof, natuur en de klimaatdoelstellingen. Daarnaast werken waterschappen ook hard aan het verder versterken van de duinen en dijken in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. En zijn waterschappen bezig om Nederland – waar het door de klimaatverandering steeds vaker of te nat en of te droog is – meer klimaatbestendig te maken, bijvoorbeeld in de vorm van waterbergingen. Allemaal opgaven die (veel) ruimte nodig hebben. Dus moeten we die opgaven meteen en integraal meenemen. Soms moet je een probleem groter maken om het op te lossen.

WAT BRENGEN DE WATERSCHAPPEN MEE?

De waterschappen beschikken over specifieke gebiedskennis en uitvoeringskracht. Een integrale aanpak is onze tweede natuur en we willen dat het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) een impuls geeft aan processen waar we in de regio al mee bezig zijn.

- Waterschappen zijn van oudsher zeer actief in het landelijk gebied. Waterschappen hebben gebiedskennis en uitvoeringskracht. Waterschappen participeren nu ook al in tal van gebiedsprocessen in het land, groot en klein, en in verschillende rollen. Wij zijn ook nauw betrokken bij de vormgeving van het NPLG en nemen daarbinnen verantwoordelijkheid op het gebied van water en bodem. We doen dit het liefst onder regie van (goed samenwerkende) provincies, en met gemeenten, de rijksoverheid en vele anderen. En niet in de laatste plaats met de inwoners en ondernemers in deze gebieden.
- Onze ervaring is dat een integrale aanpak op gebiedsniveau – naast geld - vooral tijd kost. Neem die tijd dan ook. Tegelijk zien we dat bij stikstof we deze tijd eigenlijk niet hebben, vanwege de vergunningverlening die weer op gang moet komen. En ook bij de KRW hebben we weinig tijd meer, omdat de deadline van 2027 – met bijbehorende dreigende juridische procedures - steeds dichterbij komt. We ontkomen er daarom niet aan om de aanpak te versnellen.
- Onze voorkeur heeft het dan ook om in eerste instantie de stikstofaanpak zoveel mogelijk te laten aansluiten bij bestaande (plannen voor) gebiedsprocessen, met een programmatische aanpak. Met zo'n programmatische aanpak kunnen de gebiedsplannen gefaseerd worden vormgegeven, door bijvoorbeeld te werken met tranches en waarbij kansrijke of urgente projecten (bijvoorbeeld de piekbelasters) met voorrang worden opgepakt. Ook de urgente knelpunten bij de KRW en de waterkwaliteit kunnen op deze manier versneld worden aangepakt.

- De huidige aanpak met de NPLG-versnellingsprojecten legt een goede basis voor zo'n programmatische aanpak. Voorwaarde voor een succesvolle programmatische aanpak is:
 - Strakke landelijke kaders, aangevuld met het principe 'pas toe of leg uit', bijvoorbeeld elke stikstofmaatregel draagt ook bij aan verbeterde de waterkwaliteit.
 - Algemene principes en spelregels over de toepassing, zoals elke ruimtelijke ingreep moet leiden tot een verbetering van de waterkwaliteit, het beginsel niet afwentelen op andere gebieden, naar de toekomst of van privaat naar publiek.
 - Als overheden elkaar in positie brengen om de publieke rol nu en in de toekomst volwaardig te kunnen oppakken.

WAT VERWACHTEN DE WATERSCHAPPEN?

De waterschappen zijn gebaat bij een sterke agrarische sector met toekomstperspectief en samenhang in de aanpakken van verschillende vraagstukken die samenkomen in het landelijk gebied.

- Wij zien de boeren als partners in de gebieden die we heel hard nodig hebben en waarmee we samen deze opgaven kunnen oppakken en oplossen. Ze moeten dan wel een perspectief op de toekomst worden geboden, en waarbij boeren gebruik kunnen maken van goede regelingen om de gewenste omslag te maken. Waterschappen dragen daar met verschillende subsidies nu ook al aan bij. Het gaat dus over een voorspelbare en betrouwbare overheid, met een hoger tempo van het uitvoeren van toegezegde maatregelen (zoals het legaliseren van de PAS-melders en het beschikbaar stellen van NPLG-gelden).
- Op dit moment is het rijksbeleid nog onvoldoende gericht op het behalen van de KRW-doelen en de Nitraatrichtlijn. In het zogeheten 'addendum 7e Nationaal Actieprogramma' wordt door het kabinet wel verwezen naar het NPLG. Zonder concrete en tijdige invulling van dit gat tussen de KRW-doelen en het beleid om deze doelen te bereiken, loopt Nederland wederom grote juridische risico's. Dat betreft overigens niet alleen de waterkwaliteit van de zogeheten KRW-lichamen, maar ook al het overig water. Van LNV verwachten wij dan ook expliciet beleid dat past bij het bereiken van waterkwaliteitsdoelstellingen (van mest tot exoten).
- De oplossingen in de landbouw vraagt verder om een aanpak waarin alle overheden, nationaal en decentraal, hun verantwoordelijkheid nemen.

DE WATERSCHAPPEN DOEN MEE!

Als medeoverheden willen we verantwoordelijkheid nemen en willen we gezamenlijk optreden als één overheid. Als uitvoeringsorganisaties staan de waterschappen in de actiestand.

- De aanpak van de huidige opgave in het landelijk gebied vraagt om een stabiele en betrouwbare (rijks)overheid die werkt met een langjarig perspectief, waarin bestuurders schouder aan schouder opereren.
- In de manier van werken moeten we – rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen – echt gaan werken als één overheid. Het goede nieuws is dat hiervan al veel goede voorbeelden zijn. Waterschappen in bijvoorbeeld Brabant, Overijssel en de Gelderse Vallei werken nauw samen met de provincies in gebiedsprocessen die gaan over een combinatie van het verbeteren van de waterkwaliteit, het beter vasthouden van water en natuurontwikkeling. In het Hoogwaterbeschermingsprogramma (en in het verleden Ruimte voor Rivier) werken waterschappen intensief samen met de rijksoverheid. Deze manier van werken willen we graag meenemen en verder uitdragen in het NPLG.
- Kortom: waterschappen willen meedoen aan het NPLG als krachtige uitvoeringsorganisaties die vertrouwd zijn met de aanpak van meervoudige gebiedsgerichte opgaven in het landelijk gebied. In het besef dat er in Nederland, in Europa en de rest van de wereld ook nog andere problemen zijn die volop de aandacht vragen, willen wij als waterschappen voluit onze verantwoordelijkheid nemen bij deze voor ons land zo belangrijk opgave.